

Προσδιορισμός της εστιακής απόστασης f συγκλίνοντα φακού από τις αποστάσεις αντικειμένου και ειδώλου από το φακό

1. Σκοπός

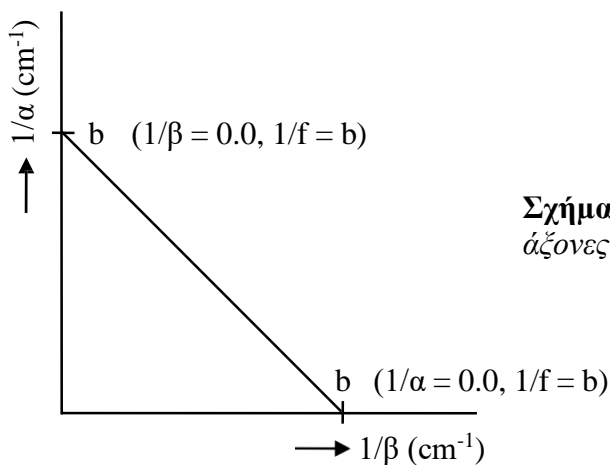
Στην άσκηση αυτή θα προσδιορίσουμε την εστιακή απόσταση συγκλίνοντα φακού από τις θέσεις αντικειμένου – φακού και ειδώλου – φακού.

2. Θεωρία

Η θεωρία που αναφέρεται στην παρούσα άσκηση έχει ήδη αναπτυχθεί στην ενότητα Ο3.

3. Πειραματική διαδικασία

Η πειραματική διάταξη είναι ακριβώς η ίδια με αυτή που χρησιμοποιούμε στην άσκηση 9Α.

Σχήμα 8. Η τομή της ευθείας με τους άξονες θα μας δώσει την τιμή $1/f$.

Εδώ θα προσδιορίσουμε την εστιακή απόσταση ενός συγκλίνοντα φακού με δυο τρό-

πους: α) αριθμητικά από τον τύπο των λεπτών φακών $\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta} = \frac{1}{f}$, αφού

πραγματοποιήσουμε μετρήσεις για ζεύγη τιμών α και β και β) γραφικά από τη χαρακτηριστική $1/\alpha = f(1/\beta)$. Στη δεύτερη περίπτωση επιλύουμε την παραπάνω σχέση ως προς $1/\alpha$, δηλαδή

$$\frac{1}{\alpha} = -\frac{1}{\beta} + \frac{1}{f}$$

Η τελευταία είναι της μορφής $y = mx + b$, όπου $y = 1/\alpha$, $m = -1$, $x = 1/\beta$ και $b = 1/f$

Βάσει των παραπάνω μπορεί να γραφεί και ως:

$$\frac{1}{\alpha} = \frac{m}{\beta} + b$$

Η γραφική της απεικόνιση διαμορφώνεται σε ευθεία που τέμνει τους άξονες $1/\alpha$ και $1/\beta$ και έχει κλίση $m = -1$ (Σχήμα 8).

Ας επιχειρήσουμε μια σχετική διερεύνηση:

$$\text{όταν } \frac{1}{\beta} = 0 \Rightarrow \frac{1}{\alpha} = b = \frac{1}{f} \Rightarrow f = \frac{1}{b}$$

$$\text{όταν } \frac{1}{\alpha} = 0 \Rightarrow \frac{1}{\beta} = \frac{b}{-m} = \frac{1}{f} \Rightarrow f = \frac{-m}{b}$$

Από τις δυο τελευταίες σχέσεις είναι κατανοητό ότι αν η κλίση της ευθείας είναι $m = -1.0$, τότε οι δυο τιμές της f στις οριακές θέσεις $1/\alpha = 0$ και $1/\beta = 0$, θα είναι ακριβώς ίσες. Η τιμή δηλαδή της κλίσης αντανακλά την τιμή κατά την οποία θα διαφέρουν οι δυο τιμές, αν $m \neq -1.0$.

4. Εργασίες

Αριθμητικός προσδιορισμός της εστιακής απόστασης f

1. Αναγνωρίζουμε τα μέρη της διάταξης και τα τοποθετούμε στην οπτική τράπεζα όπως φαίνεται στο Σχήμα 6. Εξασφαλίζουμε ότι όλα τα στοιχεία (λαμπτήρας – φακός - πέτασμα) βρίσκονται στο ίδιο ύψος και ότι το επίπεδο του φακού είναι κάθετο προς το λαμπτήρα (χρησιμοποιούμε το νήμα του λαμπτήρα ως αντικείμενο).
2. Θέτουμε σε λειτουργία το λαμπτήρα (ελέγχουμε ώστε η τάση στα άκρα του να μην υπερβαίνει τα 24V).
3. Μετακινούμε εμπρός – πίσω το φακό μέχρι να εμφανιστεί στο πέτασμα καθαρό είδωλο του νήματος του λαμπτήρα και προσδιορίζουμε τις τιμές α και β από την κλίμακα που είναι δομημένη επάνω στην οπτική τράπεζα. Καταχωρούμε τις τιμές στον Πίνακα 1.
4. Επαναλαμβάνουμε την εργασία 3 για άλλα 8 – 10 ζεύγη τιμών α και β .
5. Υπολογίζουμε τα $1/\alpha$, $1/\beta$ και $1/f$. Υπολογίζουμε κατά τα γνωστά τη μέση τιμή $f(\bar{f})$ καθώς και το μέσο τυπικό σφάλμα $\delta\bar{f}$ και το σχετικό % σφάλμα.
6. Αναγράφουμε τα αποτελέσματα στη μορφή:

$$f = \bar{f} \pm \delta\bar{f} = (\dots \pm \dots) \text{ cm και } f = \bar{f} \pm \frac{\delta\bar{f}}{\bar{f}} \times 100 = \dots \text{ (cm)} \pm \dots \%$$

Γραφικός προσδιορισμός της εστιακής απόστασης f

1. Από τα ζεύγη τιμών $1/\alpha$, $1/\beta$ χαράσσουμε την ευθεία $1/\alpha = f(1/\beta)$ και την προεκτείνουμε έως ότου τμήσει τον κατακόρυφο άξονα $1/\alpha$. Η τομή της ευθείας με τον άξονα θα μας δώσει την τιμή b .
2. Υπολογίζουμε την κλίση m της ευθείας.
3. Από τις τιμές b και m υπολογίζουμε δυο τιμές της εστιακής απόστασης f , δηλαδή:

$$f_1 = 1/b \text{ για } 1/\beta = 0 \text{ και } f_2 = -m/b \text{ για } 1/\alpha = 0$$

4. Βρίσκουμε τη μέση τιμή των f_1 και f_2 η οποία θα μας δώσει τη μέση πειραματική τιμή $\bar{f}_{\text{πειρ}}$ της εστιακής απόστασης του φακού. Συγκρίνουμε την τιμή αυτή με την τιμή που προσδιορίσαμε αριθμητικά στο πρώτο μέρος της εργασίας και σχολιάζουμε την όποια διαφορά, αν υπάρχει.

Παρατήρηση: Απαραίτητη θεωρείται η γνώση της θεωρίας που αναπτύσσεται στην ενότητα Ο3.

Πίνακας 1

α/α	α (cm)	β (cm)	$1/\alpha$ (cm) ⁻¹	$1/\beta$ (cm) ⁻¹	$1/f$ (cm) ⁻¹	f_i (cm)	f (cm)	Δf_i (cm)	$(\Delta f_i)^2$ (cm) ²
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

Υπενθυμίζεται ότι:

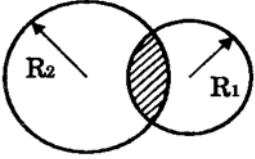
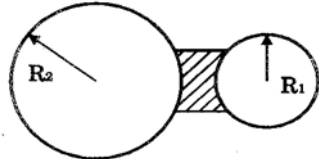
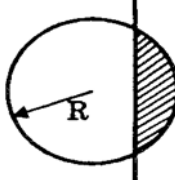
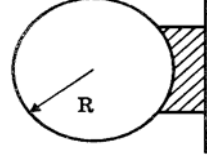
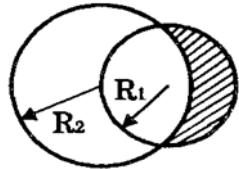
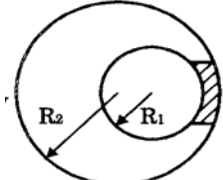
$$\Delta f_i = f_i - \bar{f}$$

$$\delta \bar{f} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (\Delta f_i)^2}{n(n-1)}}$$

Ερωτήσεις θεωρίας.

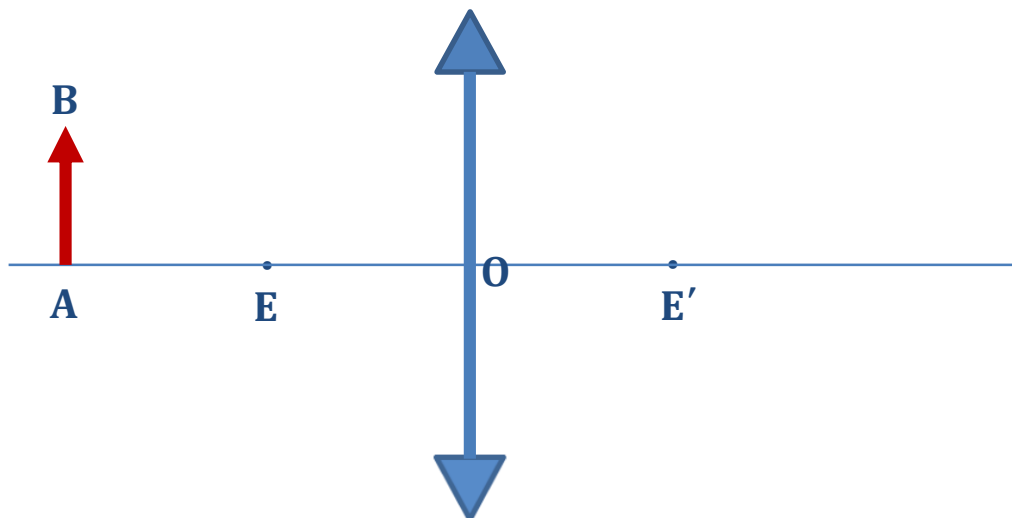
1. Τι ονομάζεται φακός; Πως ορίζεται ο κύριος άξονας ενός φακού;

2, Να δοθούν οι ονομασίες των παρακάτω τύπων φακών:

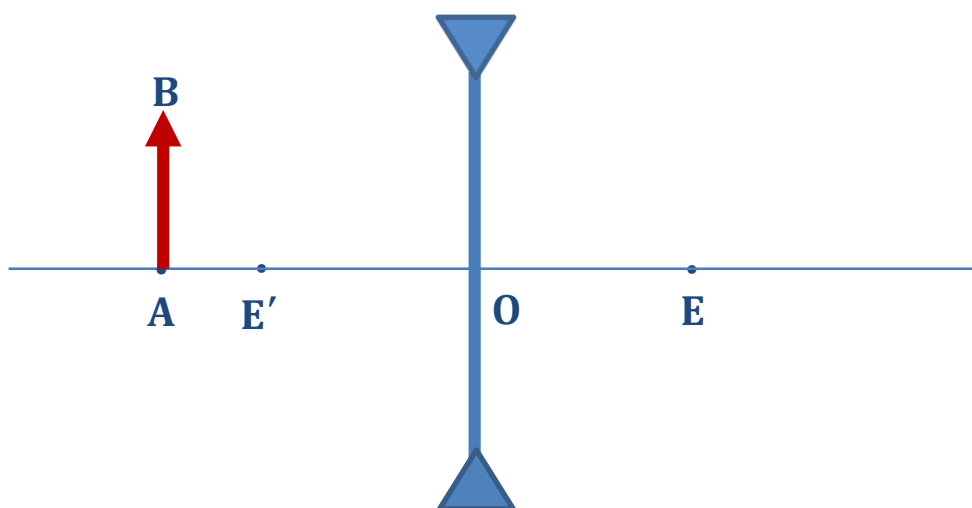
A) ..... φακοί	B) ..... φακοί
(α)	(δ) .....
(β)	(ε) .....
(γ)	(στ) .....

3. Να βρεθούν γραφικά τα είδωλα των παρακάτω γραμμικών αντικειμένων:

A.

B.

Γ. Να συνεχισθεί η πορεία της φωτεινής ακτίνας

